

HAYDİ HEP BİRLİKTE NAMAZA!

Eğer namazları cemaatle birlikte kılmak önemli olmasaydı düşman karşısında, herkesin tetikte olması gereken bir zaman ve zeminde namazların cemaatle nasıl kılınacağı tarif edilmez, herkese bulundukları yerde tek başlarına namaz kılmalarının yeterli olacağı anlatılırdı.

Kur'an-ı Kerim'de cemaatle namazın önemine işaret eden bazı ayetler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra hadis kitaplarında yer alan sahih rivayetlerden anlaşıldığına göre Resûlullâh sallâllâhu aleyhi ve sellem de cemaatle namaz kılmaya büyük önem vermiştir. İlgili ayetler ve Resûlullâh'ın uygulamaları sebebiyle sahabe döneminde özürsüz yere cemaate katılmayanlara neredeyse münafık gözü ile bakıldığı rivayetlere yansımıştır. Mesela ashâb-ı kirâm'ın önde gelenlerinden Abdulah İbn Mes'ud'un bu konuda şöyle söylediği rivayet edilmiştir:

*"Allah'a yemin ederim ki ben, münafık olduğu (ayan beyan ortada olduğu için) bilinenler veya hastalardan başka hiçbirimizin cemaatle namaza katılmaktan geri kaldığını görmedim! Hatta hastalar bile iki adamın arasına girerek/onların omuzlarına tutunarak da olsa mutlaka namaza gelirlerdi..."*¹

Ashab-ı kirâm'ın namazlarını cemaatle birlikte kılmaya olan bu düşkünlükleri hiç şüphesiz ki Nebîmizi örnek almalarından kaynaklanıyordu. Zira O, farz namazlarda cemaatten hiç geri kalmadığı gibi vefatına sebep olan hastalığa yakalandığında bile Ali b. Ebî Tâlib ve Abdullah İbn Abbas'ın kolları arasında ayakları yerlere sürünür bir vaziyette dahi cemaate iştirak etmiştir.²

Onun beş vakit namazın farzlarını cemaatle kılmasına ve kıldırmasına sıcak, soğuk, yağmur, fırtına gibi tabiat olayları ile yolculuk veya savaş durumları gibi hiçbir zorluk ve sıkıntılı durum engel olamamıştır.³ Aşağıda görüleceği gibi Nebîmizin cemaatle birlikte namaz kılmaya bu denli önem göstermesi konuyla ilgili ayetler sebebiyle olmalıdır.

Asr-ı saadetten bu yana Müslümanlar vakit namazlarını genellikle camilerde/mescitlerde diğer kardeşleri ile birlikte omuz omuza kılmışlar, çocuklarına bu güzel uygulamayı miras bırakıp bugünlere kadar gelmesine vesile olmuşlardır. Bu yazıda cemaatle birlikte namaz kılmanın önemini gösteren ayetler hatırlatılarak günümüzde cemaate devam noktasında gözlemlenen gevşekliklerin bir nebze olsun azaltılması amaçlanmaktadır.

Konuyla ilgili tespit edebildiğimiz ayetler şunlardır:

1. Nisâ sûresinin 101 ve devamı ayetlerinde düşman tehlikesi altında kılınacak olan korku namazı tarif edilmiş ve o ayetlerde direkt olarak cemaatle namazdan bahsedilmiştir. Korku namazı bile cemaat dikkate alınarak tarif edilmişse diğer durumlarda bu husus daha çok önem kazanmaktadır: İlgili ayetler mealen şöyledir:

1 Müslim, Mesâcid, 256 (654).

2 Buhârî, Ezân, 39.

3 Bedreddin Çetiner, "Ferdî Namaz-Cemaatle Namaz", Sosyal ve Ferdî İşlevleri Açısından Namaz ve Cami, İSAV Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2009, s. 156.

“Yolculuğa çıktığınızda kafirlerin size saldırı yapmasından korkarsanız o namazı (yolculuk namazını) kısaltmanızda bir günah yoktur. Çünkü kafirler size açık düşmandırlar.

İçlerinde olur da onlar için namazı tam kılsan on-
ların bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar ve
silahlarını kuşansınlar. Secdeleri yaptıktan son-
ra çekilsinler; bu defa namazı kılmamış öbür kısım
gelsin, seninle namaz kılsınlar. Onlar da tedbiri
olsun ve silahlarını kuşansınlar. Kafirler ister ki
silahlarınızdan ve eşyanızdan uzak kala-
sınız da üzerinize ani bir baskın yapsın-
lar. Yağmurdan zarar görür veya hasta
olursanız silahlarınızı bir yere koyma-
nızda bir günah yoktur; ama tedbiri
elden bırakmayın. Allah, o kâfirlere
küçük düşürücü bir azap hazırlamış-
tır.” (Nisâ 4/101-102)

Eğer namazları cemaatle birlikte kılmak önemli
olmasaydı düşman karşısında, herkesin tetikte olması
gereken bir zaman ve zeminde namazların cemaat-
le nasıl kılınacağı tarif edilmez, herkese bulundukları
yerde tek başlarına namaz kılmalarının yeterli olaca-
ğı anlatılırdı. Ama öyle olmamış; korku namazının bile
bir imam eşliğinde nasıl kılınacağı ayrıntılı bir şekilde
açıklanarak cemaate dikkat çekilmiştir.

2. Aşağıdaki ayette geçen “**Namaza çağırdığınız za-
man**” ifadesi, ezanla yapılan davetin, aslında namazın

cemaatle birlikte kılınması için yapılan bir davet oldu-
ğunu göstermektedir. Nitekim ezandaki “*Hayye ale's-
salâh, Hayye ale'l-felâh: Haydi namaza, haydi kurtulu-
şa!*” ifadeleri bunu çağrıştırmaktadır. Allah şöyle bu-
yurmuştur:

“**Namaza çağırdığınız zaman (kendilerine kitap veri-
lenler) onu hafife alıp oyun edinirler. Bu, onların, ak-
lını kullanmayan bir topluluk olmaları sebebiyledir.**”
(Mâide 5/58)

3. Aşağıdaki ayette dikkatimizi çeken nokta,
münafıkların, namazı üşenerek kılmaları
değil; namaza üşenerek “**gelmeleridir**”!
Bu da namazların cemaatle kılınmasına
önemli bir işarettir. Ayet şöyledir:

“**(Münafıkların) Yaptıkları harca-
maların kabul edilmesini engelleyen;
Allah'ı ve Elçisini görmezlik etmeleri,
üşenerek namaza gelmeleri ve harcama-
larını gönülsüzce yapmalarıdır.**” (Tevbe 9/54)

4. Yukarıdakine benzer bir şekilde aşağıdaki ayette de
münafıkların Allah görsün diye değil; insanlar görsün
diye namaz kıldıklarından bahsedilmiştir. Doğal ola-
rak insanların onları görecekları yer/yerler, cemaatle
namaz kılınan yerler (camiler, mescitler) olacaktır:

“**Münafıklar (...) namaza kalktıklarında tembel
tembel kalkar ve insanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı
ancak arada sırada hatırlarlar.**” (Nisâ 4/142)

Namazları Allah
emrettiği için değil
de insanlar görsün diye
kılan münafıkların en çok
zorlandıkları namazlar
ise sabah ve yatısı
namazlarıdır.

Namazları Allah emrettiği için değil de insanlar görsün diye kılan münafıkların en çok zorlandıkları namazlar ise sabah ve yatsı namazlarıdır. Konuyla ilgili bir hadis şöyledir:

*“Münafıklara sabah ile yatsı namazlarından daha ağır gelen hiç bir namaz yoktur. İnsanlar, bu iki namazda ne kadar çok ecir ve sevap olduğunu bilselerdi emekleyerek de olsa cemaate gelirlerdi...”*⁴

5. Tevbe sûresinin ilk ayetlerinde Müslümanlarla antlaşma yapıp sonra o antlaşmayı bozan müşriklerin, İslam topraklarını terk etmezlerse bulundukları yerde öldürülmeleri emredilmiştir. Fakat tevbe edip namaz kılmaları ve zekât vermeleri halinde bu ölüm cezasından kurtulacaklardır. Tevbe, kul ile Allah arasındadır. Bu yüzden gerçekten tevbe edip etmediklerini Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Zekât kişinin İslam devletine bağlılığını bildirmesi bakımından oldukça önemlidir. Namaz ise bu kişilerin tevbe edip imanı içselleştirdiklerini ve bunu cemaate katılarak ispat ettiklerini gösterir. Yani yukarıdaki ayette kendilerinden bahsedilen müşriklerin Müslüman olduklarının en büyük alameti, namaz kılmaları ve devlete zekât vermeleridir. Zekât, devlet tarafından alınacağı için burada herhangi bir problem meydana gelmez. Peki, bu kişiler namaz kılıyor olduklarını nasıl ispat edecekler? Müslümanlara bunu ispat etmeleri ancak cemaate iştirak etmeleri ile olur. İşte bu husus da cemaatle namaza delil olarak alınabilir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“(Dört) yasak ay çıkınca o müşrikleri⁵ bulduğunuz yerde öldürün. Onları yakalayın, onları kuşatın, onlar için her gözetleme yerinde oturun. Ama tevbe eder, namazı kılar ve zekât verirlerse yollarını açın. Çünkü Allah bağışlar, ikramı boldur.” (Tevbe 9/5)

6. Aşağıdaki ayette ölüm döşeğine düşmüş birinin vasiyetine/borç itirafına şahitlik yapacak kimselerin **namazdan sonra alıkoyulmaları** gerektiği bildirilmiştir.

4 Buhârî, Mevâkîf, 20; Müslim, Mesâcid, 252.

5 Antlaşmayı bozan o müşrikler, daha önce Muhammed Aleyhisselâmı öldürmeye kalkmış, onu ve müminleri Mekke'den göç etmek zorunda bırakmış kimselerdir. İşledikleri bu suçlara karşılık ya verilen tarihe kadar Mekke'den göç edecekler ya da öldürüleceklerdir. 11. ayete göre tevbe edip bunu hareketlerine de yansıtırları takdirde orada güven içinde yaşamaya devam edeceklerdir.

Bu da namazın cemaatle birlikte kılınması ile olabilecek bir şeydir:

“Ey inanıp güvenenler! Sizden birine ölüm hali gelir de vasiyet edecek olursa içinizden güvenilir iki kişi aranızda şahit olsun. Eğer yolculuk yaptığınız sırada ölüm gelip çatarsa sizin dışınızdan iki kişi de olabilir. Şahitlerden şüphelenirseniz namazdan sonra alıkoyar, şöyle yemin ettirirsiniz: Vallahi bu işten bir kazancımız yoktur, isterse en yakınımız olsun. Allah için yapılan şahitliği de gizlemeyiz. Öyle olsa elbette günaha gireriz.” (Mâide 5/106)

7. Aşağıdaki ayetlerde Nebîimizin mescidinde (Mescid-i Nebî) namaz kılanları bölmek maksadıyla başka bir mescit (Mescid-i Dırâr) yapılmasının uygun olmadığı belirtilmektedir. Bu da namazların mescitte ve cemaatle kılındığını göstermesi bakımından önemlidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Zarar vermek, kâfirlik etmek, müminlerin arasını açmak ve bir de daha önce Allah’a ve Elçisine karşı savaştığı bir kişiyi beklemek için mescit edinmiş olanlar sana şöyle yemin edeceklerdir: ‘Bizim sevap dışında bir beklentimiz yoktur.’ Allah şahittir ki onlar kesinlikle yalancılardır.

Orada asla namaza durma! Senin namaz kılmana layık olan mescit, ilk günden itibaren takva temeli üzerine kurulmuş mescittir. Orada temizliği seven adamlar vardır. Allah, tertemiz olanları sever.” (Tevbe, 9/107-108)

Buraya kadar meali verilen ayetler namazı cemaatle birlikte kılmanın önemini açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bazı âlimler buradan hareketle cemaatle namaz kılmayı farz-ı ayn, bazıları farz-ı kifâye, bazıları da vacip kabul etmişlerdir. Fakat Hanefî ve Mâlikî mezhebi âlimlerinin çoğunluğunun görüşü bunun **sünnet-i müekkede** olduğu yönündedir⁶ ki bizce de doğrusu budur. Çünkü hiçbir ayette namazları cemaatle kılmanın şart olup tek başına kılmanın geçersiz olduğu söylenmemiştir. Abdullah İbn Ömer'den nak-

6 Mustafa Uzunpostalcı, “Cemaat”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1993, c: 7, s. 288.

ledilen bir hadise göre Nebîmiz de bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

*“Cemaatle kılınan namaz tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.”*⁷

Buradaki “daha faziletlidir” sözü cemaatle namazın farz olmadığını göstermektedir. “Bunu matematiksel olarak ifade edecek olursak cemaatsiz namazın değeri **a** ise cemaatle kılınan namazın değeri **27a** eder. Bu **27a**’nın bir anlam ifade etmesi için o bir **a**’nın da değeri olmalıdır.”⁸ Bu da tek başına kılınan namazın geçerli olduğunu göstermektedir. Fakat mümkün mertebe yine de **özürsüz olarak** cemaatin terk edilmemesi gerekir. Çünkü unutmamak lazımdır ki cemaatle namaz kılmak; ezan, minare, kurban gibi ümmet-i Muhammed’in sembollerinden, nişanelerinden biri olmuştur. Bu sembolleri muhafaza etmek gerekir.

Son olarak şunu söyleyebiliriz:

Herhangi bir mazeret sebebiyle camiye, cemaate çıkmayan veya yetişemeyenlerin evlerinde aile fertleri ile birlikte veya namaz saatinde her nerede bulunuyorlarsa orada cemaat oluşturmaları da önemlidir. Evde, iş yerinde, fabrikada, atölyede kısaca her yerde cemaat oluşturulabilir. Her nerede oluşturulsa olursun, cemaate katılan sayısı az ya da çok ne olursa olsun, cemaatle kılınan namazdan beklenen fayda ve faydalar mutlak olarak elde edilmiş olur.⁹ Zaten Nebîmiz *“Namaz (vakti) geldiği zaman ezan okuyun ve kamet getirin. Sonra ikiniz arasından yaşça daha büyük olanı imamlık yapsın!”*¹⁰ buyurarak yalnızca iki kişinin dahi cemaat oluşturabileceklerini ifade etmiştir. Öyleyse başlıkta ifade ettiğimiz gibi: Haydi hep birlikte namaza!

7 Buhârî, Ezân, 30; Müslim, Mesâcid, 249-250 (650). Cemaatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan yirmi beş derece daha faziletliliğine dair de hadisler vardır. Bunun için bkz: Buhârî, Ezân, 30; Müslim, Mesâcid, 245-247 (649).

8 Rahmi Yaran, Bedreddin Çetiner’in “Ferdî Namaz-Cemaatle Namaz” tebliğine yaptığı müzakere metni, *Sosyal ve Ferdî İşlevleri Açısından Namaz ve Cami*, s. 167.

9 Çetiner, “Ferdî Namaz-Cemaatle Namaz”, *Sosyal ve Ferdî İşlevleri Açısından Namaz ve Cami*, s. 158.

10 Buhârî, Ezân, 35.

